

Українська мова
5 клас

Сьогодні
28.09.2023

*Урок
№17*

Неологізми. Письменницькі новотвори

Мета: ознайомити учнів із застарілими словами та новими словами (неологізмами), їх особливостями та сферами вживання; розвивати навички доречного використання цих слів в усному та писемному мовленні; виховувати культуру мовлення школярів.

Сьогодні
28.09.2023

Організація класу

Дзвонить дзвоник, не стихає,
Школярів усіх скликає:
«Гей, до класу поспішайте,
На місця свої сідайте!»

Сьогодні
28.09.2023

Психологічна настанова – «Веселка»

Сядьте зручно, заплющте оченята та уявіть веселку, зокрема, як граються, переливаються її кольори, уявіть себе серед цих барв. Який у вас настрій?

Сьогодні
28.09.2023

Перевірка домашнього завдання

Сьогодні
28.09.2023

Запишіть сьогоднішню дату

Класна робота

інновація

Сьогодні
28.09.2023

Вправа 104. Прочитайте текст. Визначте основну думку. Поясніть значення виділених слів. У разі потреби скористуйтеся тлумачним словником. Висловіть припущення, чи всім читачам зрозумілі ці слова. Чому? Коли, на вашу думку, виникли ці слова? З чим пов'язано виникнення їх?

Соцмережеве покоління звикло спілкуватися назовні. Вести не приватні щоденники, а *блоги*. Колекціонувати вподобайки й *коменти*. Бути завжди на видноті, штампувати *селфі*... (За М.Титаренко).

Сьогодні
28.09.2023

Шукаємо відповіді на запитання:

1. Чому в мові виникають нові слова? Хто їх створює?
2. Як довго слово є неологізмом?
3. Чи архаїзми були колись неологізмами?
4. Навіщо потрібні письменницькі новотвори?
5. Чи можна встановити день народження слова?

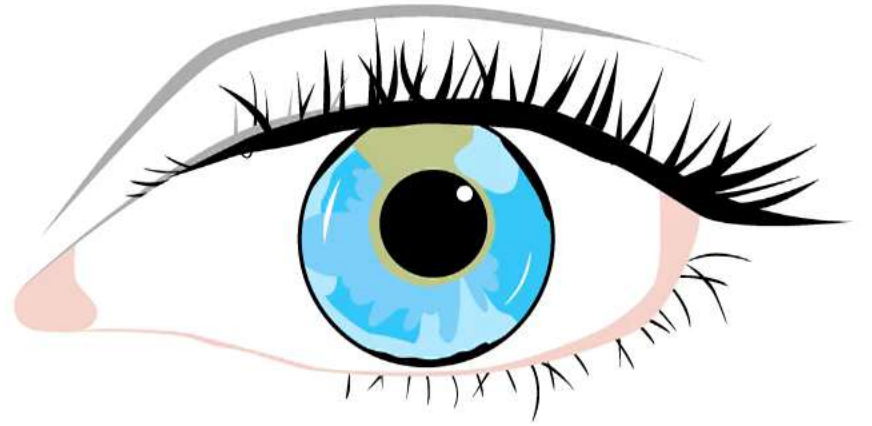
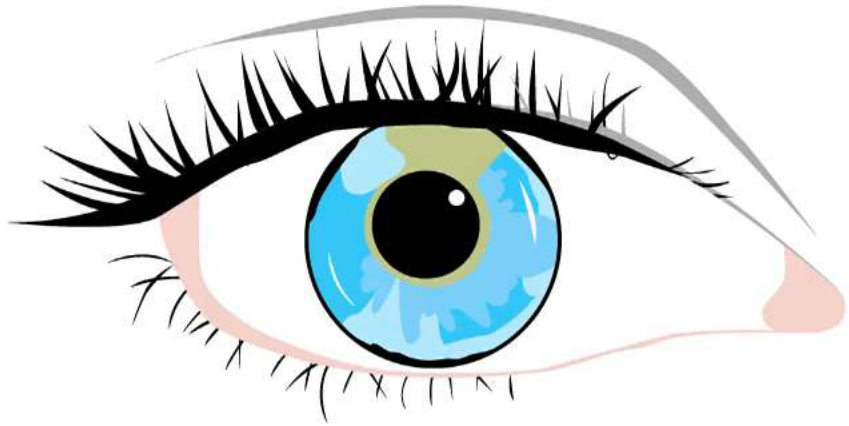
Відповідно до запитань
сформулюйте особисті цілі.

Вправа 105. Розгляньте таблицю. Підготуйте розповідь про неологізми та письменницькі новотвори

Неологізми	Слова, що називають нові предмети або поняття.	<i>блог, гаджет селфі, чизкейк, коворкінг</i>
Письменницькі новотвори	Авторські неологізми, які придумали письменники і письменниці	Пантелеймон Куліш уперше використав слова <i>згряя, послуга, почуття, рівність</i> ; Іван Франко — <i>свідоцтво, чинник, привід</i> ; Леся Українка — <i>промінь, невідборонно</i> .

Сьогодні
28.09.2023

Вправа 106. Прочитайте слова і запишіть їх у зошит. Підкресліть неологізми. Обґрунтуйте свій вибір. Висловіть припущення щодо появи цих слів у мові

Дайвінг, плавання, книжка, сузір'я, комп'ютер, дизайн, тирамісу, меседж, інновація, жупан, стикер, джура, смайлик, стартап, наплічник, пранк, жоржина.

Сьогодні
28.09.2023

Вправа 107. Прочитайте текст мовчки. Визначте, яка інформація з тексту є для вас відомою, яка — новою. У яких ситуаціях можна використати ці відомості? Сформулюйте за змістом тексту кілька запитань для однокласників та однокласниць

Слово **ліліпут** вигадав англомовний ірландський письменник Джонатан Свіфт, пишучи «Мандри Гуллівера». Автор слова **робот** — чеський письменник-фантаст Карел Чапек. А слово **газ** уперше в значенні певного хімічного стану вжив голландський хімік Ян Баптист ван Гельмонт...

Дитяча письменниця й засновниця простору дитячої книги «Барабука» Таня Стус ужила якимсь словом **придеревитися** (за аналогією до **приземлитися**), а її книжка з курсом літературної творчості для дітей за назву має красивезний авторський неологізм «**Письмонавтика**» (А. Левкова).

Знайдіть у відкритих джерелах
інформацію про авторські неологізми.
Розкажіть про це в класі.

Сьогодні
28.09.2023

Вправа 107. Розберіть за будовою слово «красивезний». Якого значення слову надає суфікс? З якою метою його використано в тексті?

красивезний

Сьогодні
28.09.2023

Вправа 108. Спишіть речення, визначте письменницькі новотвори й поясніть значення. Поміркуйте, з якою метою їх використали майстри слова

1. Звірокоцький котозвір із вікна хижо визирнув надвір — там весна! (І. Андрусяк). 2. Бджолиність золота гуде (А. Малишко). 3. У ластівки — ластовенятко, в шовковиці — шовковенятко, в гаю у стежки — стеженятко, у хмари в небі — хмаренятко, в зорі над садом — зоренятко вже народилися (М. Вінграновський). 4. У нас, дорослих, є оця внутрішня щемка туга за співописом (М. Титаренко). 5. Ой гроза! Яка тривога! Громорегіт, вітросвист! (І. Коваленко).

Сьогодні
28.09.2023

Вправа 109. Доберіть до поданих неологізмів українські відповідники. Усно складіть із ними словосполучення

Лайк – уподобайка, буккросинг – книгообмін, блокбастер – бойовик, постер – плакат, емодзі – значки, що вдображають емоції, спам – небажані повідомлення, флуд – марнослів'я.

відображають емоції.

1. Ніколи не винаходьте те, на що немає попиту (Т. Едісон). 2. Якщо хочете чогось навчитися — робіть це! (Р. Шанк). 3. Ноти існували і до Моцарта, важливо, що він створив із них для людства! (Б. Шефер). 4. А знаєш ти, що перш ніж Томас Едісон винайшов електричну лампочку, він провів десять тисяч невдалих експериментів? (З інтернету).

Чи можна вважати неологізмами дитячі новотвори, як-от: квітниця (ваза), кущата (маленькі куці), накалюжити, заподарунканий, черв'ячне яблуко тощо?

1. Позначте рядок, у якому всі слова неологізми.

А) банкомат, акціонер, компанія

Б) мікроскоп, дискета, телефон

В) міксер, чайник, холодильник

Г) лайфхак, інфодемія, диджиталізація

2. Позначте речення, у якому є письменницький новотвір.

А) Не так легко інколи буває робити комусь приємність (Леся Медик-Яремчук).

Б) Українься, Вкраїно (І. Низовий).

В) Слово «театр» походить від давньогрецького «дивитися» (Ю. Гордер).

Г) Комплімент повинен бути щирим — інакше він буде сприйнятий як прихована образа (А. Коваль).

Чи на всі запитання, поставлені на початку уроку, ви знайшли відповіді? Яка інформація здивувала вас найбільше? Чи змінилося ваше ставлення до слова?

Сьогодні
28.09.2023

Домашнє завдання

**Виконайте вправу 112
(I завдання письмово, III – за
бажанням)**

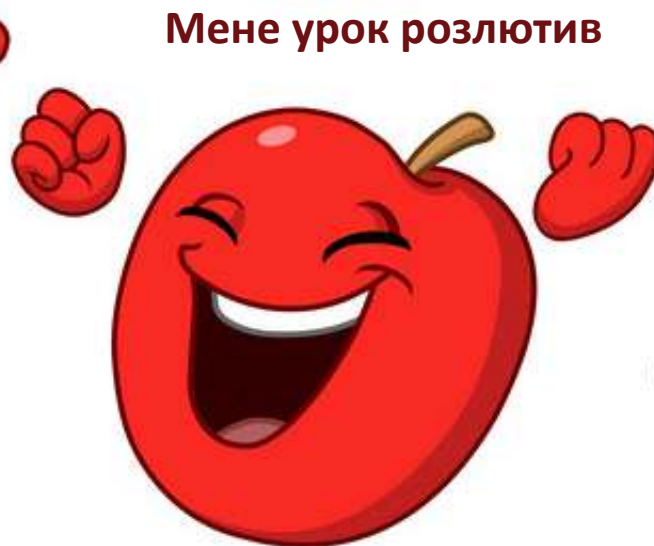
*Короткий запис у щоденник
с. 50 впр. 112*

Сьогодні
28.09.2023

Рефлексія «Яблучний настрій». Обери емотикон, який відповідає твоєму настрою в кінці уроку

Було складно та
нічого не зрозуміло

Більше сміху ніж навчання

Чекаю наступний урок